

תפילה לאל חיי – עולמות התפילה החסידית סולם, התגלות, אינטימיות ויישוב הדעת

הרב ד"ר ר' מימי פייגלסון
משפיעה רוחנית ומרצה בכירה לתלמוד וחסידות
מכון שכטר / בית מדרש לרבנים ע"ש שכטר / rebmimi@yahoo.com

אינטימיות ויישוב דעת – נתיבות שלום – הרב שלום נח ברזובסקי (1911 – 2000)

מ א מ ר ר א ש ו ן

עבודה שבלב זו תפלה

זאם אינו יכול לכוון בכולן יכוון את לבו באחת מהן. (ואם כי להלכה דגו באחרונים על דבריו, ראויים הדברים למי שאמרם בעצם מהות התפלה).

והנה בדברי הרמב"ם אנו רואים כמה ענינים במהות התפלה: מתפלל ומתחנן בכל יום לפניו ית', מגיד שבתו, ושואל את צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונים. ויש להבין מפני מה כל הענינים הללו הם בכלל עבודה שבלב זו תפלה, ומה היא חשיבות העבודה שהוא שואל צרכיו בבקשה ובתחנונים, הלא מאן דכאיב ל"י כאיבא מבקש ממי שיש בידו שיסיר ממנו הכאב. והנראה בזה בתור יסוד כללי בענין תפלה, דהנה כתב מרן הס"ק מסלונים זי"ע (יסוה"ע ח"ב פ"ט) שכל עניני עבודת ה' וכל מצוות התלויות בלב נכללים בעניני תפלה, וחז"ל אמרו (תנחומא תבא) ראה משה רבינו ע"ה שביהמ"ק עתיד ליהרב עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין ג' פעמים בכל יום, ומכל זה יש ללמוד גודל מעלת התפלה, שרק ענין התפלה עומד לישראל

אחרי חורבן ביהמ"ק. והביאור בזה, כי עיקר ענין תפלה הוא הדביקות בה' בדרגה עילאית, ולכן מצינו בכתבי האריז"ל שע"י הכוונות הקדושות בתפלה גורם יחוד וזיווג עליון קוב"ה ושכינתו, כי בעובדין דלתתא איתער עובדין דלעילא, ואם התפלה למטה מביאה דביקות ויחוד בין יהודי לאביו שבשמים, גם למעלה היא גורמת יחוד וזיווג עליון. וזה ענין תפלה שהיא עבודה שבלב, שע"י שיהודי שופך לבו כמים, עי"ז מתקשר ומתדבק בהקב"ה, וכמו מי שיש לו אותב נאמן שלפניו שופך את לבו ועי"ז מתקשר ומתדבק אליו, כן היא דרגת התפלה, שגם בשאילת צרכיו מתדבק בה' ומרגיש אהבתו ית' אליו, וכי רק הוא ית' רוצה ויכול לעזור לו.

א

כתב הרמב"ם בראש הלכות תפלה (פ"א) וז"ל: מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר (שמות כג) ועבדתם את ה' אלקיכם. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה וכו'. מצוה זו כך היא, שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום, ומגיד שבתו של הקב"ה, ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונים וכו'. ביאור דבריו י"ל כי בתוה"ק יש עניני מצות מעשיות כציצית ותפילין וכדומה, שעושה רצונו ית' במעשה זה, ויש ענינים הנקראים עבודה, כדוגמת עבודת הקרבנות. ותפלה שייכת לענין עבודה. וכלי הרמב"ם בפירוט המצוה „לעבוד את ה' בכל יום בתפלה“. ואם במצוות יש הסוברים שמצוות אינן צריכות כונה, אבל תפלה היא מסוג עבודה שבלב, ולכן פוסק רבינו (שם פ"ד) דכל תפלה שאינה בכונה אינה תפלה, ואם התפלל בלא כונה חוזר ומתפלל, כי התפלה היא עבודה שבלב, ובלא כונה אין זו עבודה כלל.

ובדעת הרמב"ם שאם לא כיון לבו יחזור ויתפלל, הנה מסתימת לשונו משמע שזה דין בכל התפלה, דכונה מעכבת, וקשה שבפ"י דתפלה כתב וז"ל: מי שמתפלל ולא כיון לבו יחזור ויתפלל בכונה, ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, הרי מבואר בהדיא שאין הכונה מעכבת אלא בברכה ראשונה. ויפה ביאר זאת הגר"ח הלוי בספרו שיש ב' עניני כונה בתפלה: (א) כונת פירוש המלות שמוציא מפי בתפלה; (ב) שיכוון את לבו שעומד נוכח פני ה'. ועל כונה זו כתב רבינו בפ"ד דתפלה שאם אינו מכוון בכל התפלה אין זו תפלה, וכמו שכי' שם (הט"ו) ומה היא הכונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאילו עומד נגד השכינה. הכונה הזאת היא מעצם התפלה, ואם אינו מכוון שעומד נוכח פני ה' אין זו תפלה כלל, אבל ענין הכונה בפ"י המלות היא מדין ברכה שאחז"ל (ברכות לד:) המתפלל צריך שיכוון את לבו בכל הברכות,

ב

לאור האמור שענין תפלה הוא הדביקות בה' הוא שכתב הרמב"ם במדרגת התפלה (שם ה"ד) שיהי

ביסוה"ע (ח"ב פ"ג אות י"ב) בשם המורה נבוכים, שכל המקרים הרעים והתגברות הדינים על האדם, הם רק בעת יפסיק הדביקות בה, אבל בשעה שהוא דבק בה אין שום מקרה ופגע רע יכול לשלוט עליו. וזה ענינה של תפלה שע"י שפיכת לבו נוכח פני ה', יבוא לדביקות בה, ואז גמתקים כל הדינים. והוא ע"ד שפירשו רבותה"ק במאחז"ל (ברכות י.) אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים. רחמים מרומו על מדת הדביקות בה. ע"י דביקות בה האדם ניצל אפי' מחרב חדה המונחת על צוארו. וכמו שסיפר הרה"צ ר' יהודה לייב ז"ל על אותו חסיד שגר בסלונים והי' בצרה גדולה, והלך לביהכנ"ס להתפלל לישועתו ית', ושמע שאומר בדביקות עצומה הפסוקים צמאה לך נפשי כמה לך בשרי וגו' עד כי שכח לגמרי מן הצרה שמחמתה הגיע באמצע היום לביהכנ"ס, ובינתיים עשה לו הקב"ה נס וניצל מצרתו. כי ע"י הדביקות בה גמתקים כל הדינים שיש על האדם, וכל הענין שיש לעורר רחמים בעת צרה, הפי' לעורר דביקות בה, שע"י יומתקו כל הדינים.

ע"פ הקדמה כללית זו בענין תפלה יבוארו היטב הענינים שמונה והולך הרמב"ם במהות התפלה כלשונו מצוה זו כך היא. ראשית כתב שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום. אין הכוונה על בקשת צרכיו, שזה הזכיר להלן בפ"ע, אלא זה גופא המצוה לשפוך לבו לפני הקב"ה ולהתחנן לו, אפי' כשאין מעיק לו על הלב שום ענין. שלא נאמרה מצות תפלה דוקא כאשר מעיק לו, אלא עצם הדבר שמתחנן לו משמעותו דביקות והשתפכות הנפש מלב מלא אהבה ללב אוהב, וענינו כמאמר מרן בעל בית אברהם זי"ע עה"פ ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך וגו' ותתחנן לו (אסתר ח) שרומז על ענין תפלה לפני מ"ה הקב"ה, "זי האט זאך גיבעטען צו איהם", היא התחננה לו כלומר אליו, שרוצה אותו. וכ"ש כשמעיק על הלב ושופך שיחו לפני השי"ת, גם כאשר אינו מפרש צרכיו, עצם שפיכת הלב לפניו ית' ממתקת כל הדינים, כאמור שע"י הדביקות בה גמתקים כל הדינים והכל מתהפך לטובה כי עוז וחדוה במקומו. ועוד יותר גדולה ועמוקה שפיכת הלב בתפלה על ענינים רוחניים, אם מתוך הרגשה של השתוקקות וצמאון אליו ית', אם מתוך שמעיק לו איד גתרחק

לבו פנוי למעלה כאילו הוא עומד בשמים. וכן הא דאיתא בשו"ע (או"ח צח) שחסידים ואנשי מעשה היו מגיעים בתפלתן להתפשטות הגשמיות, ועד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה דהיינו שהגיעו מרוב דביקות לבחי' כלות הנפש לה'. ולכן היו חסידים הראשונים שוהין שעה אחת קודם התפלה (ברכות ל:) להתכונן ולהתבונן להגיע לדרגות הדביקות הללו, שלבם יהי מוכן להתדבק בה. והוא כמ"ש מהר"ל בנתיבות עולם (נתיב העבודה ריש פ"ה) כי שלימות העבודה הזאת של תפלה הוא כמרומו במאחז"ל (ברכות ח.) א"ר חסדא לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים ואח"כ יתפלל, ר"ל כי ראשית יסלק ויתנער עצמו מכל הענינים שחוץ מעבודה זו, בלי שום עיכוב המחשבה המעכב את הדביקות עם השי"ת, והכניסה בפתח השני הוא התתיחדות והתדבקות אל השי"ת.

ומצינו בכוזרי (מאמר שלישי כ') בענין תפלה וז"ל: מיעוט זכרון עה"ב בתפלה הוא משום שהמתפלל להדבק באור האלקי בחייו, עד שהוא מתפלל לראותו בעיניו, ויתפלל על מדרגת הנבואה, ואין קורבה לאדם אל האלקים גדולה ממנה, כבר התפלל בלי ספק על מה שהוא גדול מעוה"ב, ואם יגיע אליו יגיע אל עוה"ב. כי מי שדבקה נפשו בענין האלקי כשהיא טרודה במקרי הגוף ומכאוביו, כ"ש שתדבק בו בעוה"ב. עכ"ל. והוא ע"פ המבואר שעיקר ענין תפלה הוא הדביקות בהשי"ת. ומשמעות מיוחדת עפ"ז בלשונו של הרמב"ם בפ"א מפרקי ההצלחה וז"ל: המתפלל יהי פונה אל השי"ת, עומד על רגליו, מתענג בלבו ובשפתיו. ידיו פרושות, וכלי דיבור ורגלים ומוגים ומדברים, ויתר חלקיו חרדים ונרעדים, ולא יסיר מהנעים קולות ערבים. מתדבק, מכין עצמו, מתחנן, כורע ומשתחוה, בוכה לפי שהוא לפני מלך גדול ונורא. ותגיע אליו השקיעה והפלצות, עד שימצא נפשו בעולם השכליים, נכנעה נפשו הנכבדה והוציאה אותו מן תמוחשות. עכ"ל. כולו ציור נפלא על ענין תפלה שכולה דביקות עילאית.

ועפ"ד כי שורש התפלה הוא הדביקות בה יתבאר ענין בקשת רחמים מהקב"ה. דלכאוי' הלא רחמיו ית' המה בלי גבול וסוף, ואוהב את כל אחד מישראל, ובני בכורי קראנו, ומה שייך לעורר רחמי אב על בנו בכורי. אכן הביאור בזה ע"פ מה שמביא

מאתו ית"ש ואינו מרגיש קירבתו, או שח"ו נלכד בתאוות רעות עד כי בושתי ונכלמתי להרים א' פני אליך, ומתחנן ושופך לב כמים בתפלה. אין לך עבודה שבלב יותר מזו. והיא נחת רוח גדול לפני ית'. ואיתא בספה"ק שעל תפלה כזו נאמר ועונה לעמו ישראל בעת שועם אליו, כשמתחננים אליו ולקירבתו יבקשו, אז תמיד נענים. כי אם בענינים הגשמיים שייך קטרוגים, כי אינו ראוי לכך, אבל ברוחניות מיד מקבלים תפלתו שלא שייך ע"ז קטרוג שלא למלאות מבוקשו.

ג.

וכותב רבינו עוד בענין תפלה: ומגיד שבחו של מקום. זה פרק גדול בענין תפלה ויש לבאר ענינו, דלכאורה תמוה, מהו גדר עבודת התפלה שמגיד את שבחו ית"ש, מה ערך יש לזה שאיש שפל ונבוה וקטן דעה אומר שבחו של מלך מלכי המלכים, בשעה שאין לו כל תפיסה בגדלות הבורא, וכל מה שאומר הוא כאין ואפס נגד המציאות, ואדרבה באמירתו לפי השגתו נמצא שמקטין באמירת שבחו, כדאיתא בחז"ל לענין זה (ברכות לג:): סיימתינהו לכולתו שבחי דמרח משל למלך וכו' (ועיין מגילה יח.). אכן ע"פ המבואר שמהות התפלה היא הדביקות, יש להבין ג"כ ענין מגיד שבחו, והוא כמו שמצינו בחז"ל שהפליגו מאד בענין שירה ואמרו כל האומר שירה בעוה"ז זוכה ואומרה לעוה"ב (סנהדרין צא:). הביאור מה רב ערכה של אמירת שירה, כי שירה משמעותה ביטוי פנימי של דביקות בה, הבא מתוך צמאון וגעגועים לאלקות. שירה היא רגשות פיזיים הבאים לידי ביטוי בין הנאהבים, אשר בלשון השיר ימצאו פורקן לרגשי לב כבירים, וכמו שמצינו בשיר השירים, שכל אותה ונאהב מבטא שבחו של השני מתוך רגשי אהבה ודביקות עצומים.

ובספר חרדים כותב בענין שירה שהיא ענף ממצות אהבת ה' וז"ל: „דרך החושק לשורר, וכיון שאהבת יוצרנו נפלאה וכו' האהבה אותו בלב שלם ישיר לפניו יתב' כאשר שר משה וכו', וכתוב באהבתה תשגה תמיד פי' הראב"ד שהוא לשון שירה,

ובתוקף החשק בו ית' הראשונים גם האחרונים שרו לפניו". ומהר"ל מאריך בזה בגבורות ה' (פ' מז) בענין מאחז"ל (סוטה ל:): דרש רע"ק בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה, ומבאר כי שירה הוא אשר נמצא מן העילה המשתוקק לעילתו אשר הוא בא ממנו, ולפיכך אין ראוי לומר שירה רק לישראל שהם בניס אל השי"ת והם עלולים בעצם ממנו, ועלול כזה משתוקק אל עילתו. ועפ"ז מפרש דברי ר"י הגלילי, שעולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו שכינה, עולל הגבי צוארו ותינוק שמש דד אמו ואמרו זה אלי ואנוהו. והיינו כי הקטן או התינוק הם עלולים מן האם ויונקים ממנה, שהיא הסיבה המקיימת אותם, וכאשר ראו שכינה שהיא העילה באמת, היו מניחים את הסיבה והעילה הגשמית ופונים אל עילתם באמת. זה המדרגה שישראל אמרו שירה, שהיו כה דבוקים בה, העילה הראשונה, והיו מסולקים מן החומר.

ביטוי זה של השתוקקות המתבטא בשירה שייך לאו דוקא בהבעת רגשי שמחה ותרדי לה: גם בהבעת רגשי צער וכאב שייך ענין שירה המתבטאת געגועים והשתוקקות להשי"ת המתבטאים מתוך היסורים, שמתוך כל העובר עליו מרגיש אלקותו ית' המייסרו מתוך אהבתו אליו, כאשר ייסר איש את בנו (דברים ח). והכלל הוא כי שירה לא יכולה לבוא מתוך קהות החושים ומתוך טמטום המח והלב, אלא מתוך פתיחת ההרגשים. וכמו שמצינו בספר תהלים, אשר כולו שירה לפניו ית', והשירה היא לא רק כשאומר הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים וכו', הללוהו שמש וירח וכל כוכבי אור, עד הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות אש וברד שלג וקטור רוח סערה עושה דברו, שמרגיש איך מכל הנעשים ונוצרים נבראים ואצולים מכולם בוקעת שירה לבוראם, אלא גם כשמבקש מה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני חנני ה' כי אומלל אני וכו', או עד אנה ה' תשכחני נצח עד אנה תסתיר את פניך ממני וגו', ג"כ אומרים בלשון מומר. ואפי' כשאומר א' באו גוים נבחלתך סמאו את היכל קדשיך וגו' אמרו בלשון מומר, אם כי קינה מבע"י לי (ועיין בדרשת חז"ל ע"ז). אצל נעים זמירות

במכילתא פ' בשלח עה"פ ה' ילחם לכם: אמרו ישראל למשה רבינו, משה מה עלינו לעשות, א"ל אתם תהיו מפארים ומרוממים ונותנים שיר ושבח וגדולה ותפארת למי שהמלכות שלו. ודוקא ע"י זה שהיו מפארים ומרוממים נבקע להם הים. ולכן אמר הקב"ה למשה מה תצעק אלי וכו', כי בעת רצון א"צ צעקה אלא לפאר ולרומם, ומתוך זה יזכו לגילוי הגדול של קרי"ס.

ומשום כך השער לשבת היא אמירת שיר השירים. שאחז"ל (ידיים ג) כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים. וע"ד פירושו הנפלא של האוחה"ק בספרו ראשון לציון ריש שה"ש, שמקשה למה נאמר שיר השירים אשר לשלמה ולא שיר אשר לשלמה או שיר שלמה כמו משלי שלמה, ומבאר ע"ד מאחז"ל שהשיר הזה בנאו שלמה ברוה"ק על זמן הגלות, והמשילו למלך שגירש את המלכה, וחשבו כולם כי לא ישוב לקחתה ולקרבה עוד כי רחקה מלבו, ועמד הבן שילדה המלכה להמלך קדם הגירושין והלך אצל האב ודיבר אתו, והבין ממנו שלבו עם המלכה, והלך אצל האם והבין ממנה שלבה שלם עם המלך, וכאשר ידע ממה שבלבם זע"ז וראה איד משתוקקים זל"ז, עמד וחיבר שיר אחד ממה שבלב המלך אל המלכה, ושיר א' מה שבלב המלכה אל המלך, וזהו שאמר שיר השירים שיר המורכב מב' שירים, והוא עד"מ על האהבה שבין קוב"ה וישראל, מה שאומר קוב"ה על כנס"י ומה שאומרת כנס"י על דודה, ע"כ. בשיר השירים גנוו הביטוי לכל המתרחש והמתחולל בפנימיות לבו של יהודי התומה להקב"ה. כי למרות היותו תמיד מוטרד ומבולבל, וא"י באיזה עולם הוא נמצא, בוערת בכח הנעלם והנסתר בלב יהודי אהבתו ית', אשר מיס רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וכו', ורשפי רשפי אש שלהבת י'. וכן היא גם אהבתו ית' אל עמו ישראל, ע"ד דאיתא בעבודת ישראל, כי החורבן לא הי' אלא בבתי בראי, אבל בבתי גואי אחז"ל כשנכנסו האיובים בקודש הקדשים מצאו את הכרובין שהיו מעורין זה בזה, המורה על גדל אהבתו ית"ש לעמו גם בשעת החורבן. ובשיר השירים הנה נכנס יהודי אל השב"ק. כל השבוע הי' איד שהי', אך בש"ק כולו שירה לפני ית' מגודל התשוקה והאהבה אליו ית', וישמחו במלכותך שומרי שבת, כי בש"ק

ישראל הכל שיר, כי מן הכל מרגיש קירבת אלקותו ית', והכל פותח את לבו הקדוש, ושום דבר אינו מטמטם אותו. משמחה כמו מתוגה וצער הוא משתוקק וצמא אליו ית'. וגם בהיותו במדבר יהודה, רחוק מגבול הקדושה, הוא שר את המזמור אלקים א' אתה אשרך צמאה לך נפשי כמה לך בשירי, כי בכל המצבים הי' תמיד בבחי' לבי ובשירי ירננו אל א' חי.

וזהו משמעות מגיד שבחו בעבודת התפלה, לא חשוב איך הוא אומר שבחו, ואפי' בקטנות דעתו בתפיסת גדלות הבורא, אך כאשר עם לבבו מלא הוא השתוקקות וצמאון, ומביע זאת באמירת שבחו של מקום, וכל' הרמב"ם (שם), כ"א לפי כוחו. ענין זה הוא דרגה גבוהה ביותר בבחי' הדביקות שבתפלה. והיא קוטב התפלה שכולה שיר ושבח לפניו ית'. מתחיל בפסוקי דזמרה, ויברך דוד, ושירת הים, ברכות יוצר אור וכו' ושירת המלאכים וכו'. ואח"כ בתפלה עצמה ג' ראשונות הם שירת שבחו לפניו, ושלוש אחרונות מודים אנחנו לך וכו', ג"כ שבת והודי, שהם עיקר התפלה בכל תפלות השנה.

ד.

ובאופן מיוחד שייך כ"ז בתפלות השבת שכל ענינם שירה וגעגועים, זה שיר שבח של יום השביעי שבו שבת א' מכל מלאכתו, ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וכו', כי השבת היא מעין עוה"ב, וכל תפילותיה מבטאים עומק ההשתוקקות להרגשת קירבת אלקות, וכל ענין התפלה בשבת הוא אך להגיד שבחו של מקום. ולכן איתא בחז"ל מפני מה אין אומרים רפאינו בשבת, שמא יזכור שיש לו חולה בתוך ביתו. ולכאורה מה בכך שיוכר שיש לו חולה בתוך ביתו, אדרבה, שיתפלל עליו. אך הענין שאם בחול יש חלק התפלה של שאילת צרכיו ובקשת רחמים ותחנונים, שע"ז ממשיך לו ישועה, לא כן בשבת שהישועה באה או לאדם רק ע"י שמגיד שבחו ומתוך תפלה של שירה, שהיא מדרגה יותר עליונה, וא"צ לבקשת רחמים על החולה, שהיא דרגה יותר קטנה מערך התפלה של ש"ק. והוא ע"ד דאיתא

ה.

החלק השלישי של תפלה הוא כמו שכותב הרמב"ם ואח"כ שואל את צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונים. והקשינו האם לזאת עבודה שבלב יקרא, הלא זה טבעי שאדם מבקש צרכיו ממי שבידו לעזור לו. אכן ע"פ שביארנו יסוד ענין תפלה בשרשה, שהוא להרגיש בה דביקות בה, יש ענין עבודה שבלב גם בשאלת צרכיו שהוא צריך להם. והוא ע"פ מ"ש מהר"ל (נתיבות עולם ג') העבודה פ"ג) על מאחז"ל (תענית ב.) תניא לאהבה את ה"א ולעבדו זו תפלה וכו' ת"ל בכל לבבכם איוו עבודה שבלב זו תפלה, הרי התפלה היא עבודה אל השי"ת, ומבאר הטעם כי בזה מורה האדם שנתלה בו ית' וצריך אליו ואין לו קיום זולתו. והנה זה אלקותו ית' שכל הנמצאים צריכים אליו ותלויים בו יתברך, ולפיכך התפלה היא עבודה להשי"ת וכו' שעבודה היא כשמורה בזה את תלותו בו ית' וכאשר שואל את צרכיו מורה בזה את תלותו בו ית'.

עוד כותב שם, אשר התפלות שתיקנו חז"ל ג' פעמים ביום שחרית מנחה מעריב, מפני כי ראוי שישעבד האדם עצמו אל הקב"ה בעבודתו הן בגופו הן בגופו והן בממונו, וכדכתיב ואהבת את ה"א בכל לבבך, בכל גפך ובכל מאדך, גופו נרמו בכל לבבך כמאחז"ל (ברכות גד.) בב' יצריך, וידוע כי יצה"ר הוא בגופו של אדם, ובכל גפך היינו בגופו, ובכל מאדך היינו בממונו. ובתפלת שחרית שמתגבר כארי על גופו לקום בבקר להתפלל אע"פ שתאב להמשיך בשינה של שחרית ע"ז שקם משנתו להתפלל משעבד האדם גופו להשי"ת, ותפלת המנחה באמצע היום שהאדם עסוק בעסקיו והוא פונה מכל עסקיו להתפלל תפלת המנחה בזה משעבד ממונו אל השי"ת, וכאשר הוא בערב אשר האדם כבר יגע בעסקיו והטרדות שהיו לו עד אותה שעה ונפשו אוהבת ומבקשת את המנוחה בזה משעבד גופו להשי"ת, ולפיכך ע"ז ג' תפלות אלו משעבד גופו ממונו ונפשו לה. עכ"ד. ע"פ דבריו מתבאר ענין שאלת צרכיו שהיא עבודה שבלב מפני שמורה בזה כי הוא תלוי רק בו ית', ואילו עצם עמידתו בתפלה משמעותה השתעבדות אליו ית', וכאמור שיסוד עבודת התפלה היא הדביקות בה.

והסרו כל המחיצות והמסכים שבין יהודי לאביו שבשמים.

וכהמשך לכניסתו של יהודי לש"ק מתחיל אח"כ בתפלת תודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קז) שתיקן הבעש"ט זי"ע לומר שיר זה בעש"ק להעלאת הניה"ק כמבואר בפירושו הק' להודו וגו'. וגם בפשטות יש בפרק זה של הארבעה שצריכין להודות ביטוי מלא לכל מאורעות השבוע שיהודי עובר בגשמיות וברוחניות, עד שכולו מודה מהלל ומשבח לה'. וכל סדר קבלת שבת, לכו גרונה וכו', ולכה דודי וכו', ומזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה', הקידוש וזמירות שבת, והשיר הקדוש י"ה אכסוף גועם שבת, שבו מתבטאת האהבה וההשתוקקות לשבת, כולם אומרים שירה אהבה והשתוקקות כלשונו הק' של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע שבת קודש גפשי חולת אהבתך ונפשות ישראל בצל כנפיך יחסיון. כמ"כ ביום השבת שחרית התפלה נשמת כל חי תברך את שמך ה"א, ורוח כל בשר תפאר ותרום וכו', האם יש ביטוי שירה יותר חזק בשפת אדם כמו שיש בנשמת, ועד כי כל פה לך יודה וכל לשון לך תשבע וכל עין לך תצפה וכו'. והכל יודוך והכל ישבחוך וכו', וכמו שהתבטא הרה"ק ר"ש קמינקר זי"ע על הרה"ק הר"פ מקוריץ זי"ע, שכאשר אמר הכל יודוך וכו' אמרו עמו יחד כל הבריאה דומם צומח חי מדבר וכו'. ושירת א' אדון על כל המעשים וכו', לאל אשר שבת מכל המעשים וכו', שבח יקר וגדולה וכבוד יתנו לא' מלך יוצר כל וכו', א"י סופר שיוכל לבטא שירה כזו המבטאת כ"כ הרבה דביקות והשתוקקות להבורא ית"ש.

וכן גם תפלות התגים והימים הנוראים. אין התפלה דאו בקשת רחמים ושאלת צרכיו. אלא כולה שירה והשתפכות הנפש לפני הקב"ה, כמו תפלות המוספים מלאי השתפכות הנפש על גלות השכינה, וגעגועים שתשוב ותרחה עלינו ועל מקדשך, וגלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, או בימים הנוראים שכל התפלות מלאי השתוקקות להתגלות השכינה בבחי' מלך על כל העולם כולו בכבודך. התפלות הללו המה רק שירה לפני ית' שהיא הדרגה העליונה של דביקות בה' ע"י שירה.

יו ישראל
ל' אתם
ז וגדולה
זה שהיו
ר הקב"ה
צ צעקה
י הגדול

ית שיר
יש ושיר
זלא של
שמקשה
זיר אשר
ומבאר
ה"ק על
ג וחשבו
י רחקה
י קודם
ז ממונו
ז שלבה
ם זע"ז
ז אחד
ז שבלב
ם שיר
ה שבין
י ומה
ים גנוז
לבו של
מוטרד
ית בכח
יר מים
י רשפי
ול עמו
החורבן
אחז"ל
זכרובין
ית"ש
ז גכנס
י, אך
זאתבה
בש"ק

מעמדה המרכזי של תפלה בעבודת ה'

ה.

איתא בתורת אבות, על מאחז"ל (אבות פ"ה) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם, אין עמידה אלא תפלה (ברכות ו:), בכל נסיון שבא לידו עמד בתפלה, ובכח זה עמד בכל הנסיונות. הגה ענין נסיון הוא שלוקחים מן האדם את כל מדרגותיו והשגותיו ורואים מן השמים אם גם אז לבבו נאמן עם ה' אלקיו. בכח תפלה אפשר לעבור את כל נסיונות החיים. גם בעת שהאדם במצוקה גדולה, שבאופן טבעי אינו רואה דרך ואופן איד יצא מזה, אם בעניני הגוף, אם בעניני הנפש, ומרגיש א"ע או בעתים הקשים ביותר בחיים כאומלל ואבוד, גם אז עצתו תפלה. והגה איתא בחז"ל (בר"ר פמ"ד) בהא דכתיב באברהם ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים, א"ר יהודה בשם ר"י העלה אותו למעלה מכיפת הרקיע וא"ל הבט נא השמימה, אין הבטה אלא למעלה למטה. והיינו כי באופן טבעי לא היה יכול להוליד בן ע"כ הרים אותו למעלה מן הכוכבים והמזלות. והנה גם אצל יוסף מצינו הלשון וינס ויצא החוצה, ואחז"ל (בר"ר פ"ו) קפץ בזכות אבות כמו שנאמר באברהם ויוצא אותו החוצה, ואיתא ע"ו בספח"ק שכמו אצל אברהם שהעלה אותו מעל כיפת השמים, כי בכוחות הטבעיים לא היה יכול להוליד, והרים אותו מעל הכוחות הטבעיים, כמ"כ היה אצל יוסף שהתגברות היצר היתה כ"כ חזקה, עד שבכוחות הטבעיים שיש באדם לא היה יכול להתגבר, אלא בזכות אבות קפץ למעלה מכוחות הטבעיים. וזה ג"כ ענינה של תפלה בעת הנסיונות. כח התפלה מרים את איש יהודי מעל הענינים הטבעיים עד למעלה מכיפת הרקיע. כי שורש ענין תפלה הוא כאמור דביקות עילאית בה, בחי' למעלה מכיפת הרקיע, מכל הטבעיים הארציים, וממשיך עי"ז אור עילאי לעילא מן כל דרגיו, וכל השערים נפתחים לפניו.

ו.

וכמו שהתורה הקי' שייכת לכל אחד מישראל ובכל מצביו הנפשיים והגופניים, כמ"כ ענין תפלה אינו תלוי במצבי רוח ונפש וברגשי לב, אלא היא תורה שלמה הגוהגת בכל המצבים והעתים. ויש להסביר זאת ע"פ דאיתא בתנא דבי אליהו (רבא י"ז) תצ"ו אלפים רבבות מלאכים עומדים מזריחת החמה עד שקיעתה ואומרים קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו, ותצ"ו אלפים רבבות מלאכים עומדים משקיעת החמה עד זריחתה ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו. והקשו במפרשים מה שייך למעלה בעולם המלאכים ענין זריחת החמה ושקיעת החמה, הלא החמה שייכת רק לעולם העשי' עוה"ז, ולמה מזריחת החמה עד שקיעתה אומרים קדוש קדוש וכו' ומשקיעת החמה עד זריחתה אומרים דוקא ברוך כבוד ה' ממקומו. ומלבד מ"ש קשה עוד שהרי אנו אומרים כנועם שיח סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה וכו' קדוש קדוש וכו' או בקול רעש גדול וכו' לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, משמע כי באותו זמן עצמו ששרפי קודש אומרים קדוש וכו' יאמרו אלה ברוך כבוד ה' ממקומו, והכל בחדא שעתא. וי"ל שהבי' הוא דיש תצ"ו אלפים רבבות מלאכים שעבודתם למעלה הוא בבחירות, בבחי' זריחת השמש, שרואים את כבוד ה' שמלא

כל הארץ כבודו, ויש תצ"ו אלפים רבבות מלאכים שעבודתם הוא מתוך הסתר פנים, בבחי' שקיעת החמה, שאינם רואים בבחירות כי כבוד ה' מלא כל הארץ, והם אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, היינו אף כי אינם רואים שמלא כל הארץ כבודו אך יודעים כי נמצא הוא במקום קדשו, וצוועקים ברוך כבוד ה' ממקומו. וכל הכתות הללו אומרים בחדא שעתא כל כת לפי שרשה ומותות. ולא שאלו גדולים מאלו, ולא שאלו אומרים ביותר התלהבות, שהם בבחי' זריחת החמה ורואים כי מלא כל הארץ כבודו, ואלו בפחות התלהבות שאומרים רק ברוך כבוד ה' ממקומו, אלא וקרא זה אל זה, ומהויעה הקדושה של כולם יורדת אש מתלקחת ונעשה מזה גהר דינור.

חז"ל מלמדים אותנו בזה דרך התפלה, שפעמים יהודי מתפלל לה' בבחי' זריחת החמה ופעמים בבחי' שקיעת החמה, כמאמר המשורר עבידין ליי חטיבא בדנח ושקעתא, ואין צריך להזית אצלו כל נפ"מ אם מרגיש בכל לבו ובשרו כי מלא כל הארץ כבודו, ורואה בכל הבריאה את הבורא ית', או שעכשיו רק מאמין כי ברוך כבוד ה' ממקומו. דהיינו הק'. אותו הגח"ר שיש למעלה מאלו המלאכים כן יש מאלו, וגם אנו נקדישך ונעריצך בבחי' כל אלו הכתות, הן בעת הסתר פנים והן בעת הארת פנים ה"א ה' אחד, והתפלה זכה ומקובלת כנועם שיח סוד שרפי קודש.

